

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Економіки підприємства та
організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
- Семенова В.Г.
(підпис)

“ ” _ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»

на тему:
**«ОПТИМІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА
ПРИКЛАДІ ПРАТ «ЕКОТЕКСТИЛЬ»»**

(назва теми)

Виконавець:
студентка 14 групи ЦЗФН
Ковінчук Юлія Віталіївна
(прізвище, ім'я, по батькові) _____
/підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Літвінова Вікторія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові) _____
/підпис/

ОДЕСА – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МАТЕРІАЛОМІСТКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Матеріаломісткість продукції як економічна категорія.....	6
1.2. Матеріальні витрати підприємства	11
1.3. Сучасні напрямки скорочення матеріальних витрат	20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ МАТЕРІАЛОЄМНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «ЕКОТЕКСТИЛЬ»	31
2.1. Аналіз текстильної галузі України.....	31
2.2. Характеристика організаційно-економічної діяльності підприємства	43
2.3. Аналіз рівня матеріальних витрат на підприємстві	53
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ СКОРОЧЕННЯ МАТЕРІАЛОЄМНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НА ПРАТ «ЕКОТЕКСТИЛЬ»	59
3.1. Зниження матеріаломісткості за допомогою переробленої сировини	59
3.2. Зниження матеріаломісткості за допомогою усунення браку	62
3.3. Зниження матеріаломісткості за допомогою скорочення витрат на електроенергію.....	66
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми пов'язана з найважливішим показником фінансової стійкості приватного підприємства – грошовим потоком, управління яким є найважливішою функцією фінансового менеджменту. На даному етапі економічного розвитку, коли проблема зниження матеріальних витрат набуває особливого значення, удосконалення управління матеріальними ресурсами є одним із найактуальніших завдань.

На кожному промисловому підприємстві складаються різні умови щодо формування і використання матеріальних ресурсів. Певний вплив на них робить галузева складова та інші чинники. Водночас, є багато спільних ознак, принципів управління, формування і ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємствах будь-якої галузі. Серед цих умов особливою є процедура реструктуризації підприємства, яка на сьогодні характерна для багатьох підприємств України і обумовлює певні особливості управління матеріальними ресурсами, вимагає зміни у тактиці та стратегії управління ресурсами на засадах пошуку нових підходів ресурсовикористання, вдосконалення дії економічних важелів і стимулів, які притаманні ринковій економіці щодо суттєвої економії матеріальних ресурсів та ефективності підвищення їх використання.

Дослідженням теми матеріаломісткості займалися такі наукові автори: Панченкова Ю. В., Гринько Т. В., А.П. Жовтяк, Ю. В. Пономарьова, І. Є. Давидович, Л. Г. Цимбалюк, М. Г. Грещак.

Мета випускної роботи – дослідити теоретичні, методологічні, та практичні аспекти зниження матеріаломісткості та запропонувати ПРАТ «Екотекстиль» заходи зниження матеріаломісткості підприємства для забезпечення більшого прибутку підприємства та укріплення конкурентних позицій на ринку.

Об'єкт дослідження – виступає зниження матеріаломісткості ПРАТ «Екотекстиль».

Предметом дослідження – є теоретико-методологічні засади зниження матеріаломісткості підприємства.

Методи дослідження – В дипломній роботі використовувались наступні методи: метод порівняльного аналізу для оцінки фінансово-господарської діяльності ПРАТ «Екотекстиль», сукупність принципів, загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів досліджень, використання яких зумовлено метою та завданнями. Для виявлення зниження матеріаломісткості підприємства проведено аналіз заходів. Розрахунки щодо зниження матеріаломісткості підприємства проводилися з використанням програмних продуктів «Statistica» та «Excel».

В роботі необхідно виконати такі завдання:

- ✓ дослідити матеріаломісткість продукції як економічну категорію;
- ✓ розкрити поняття матеріальних витрат підприємства;
- ✓ визначити сучасні напрямки скорочення матеріальних витрат;
- ✓ провести аналіз текстильної галузі України;
- ✓ надати характеристику організаційно-економічної діяльності підприємства ПРАТ «Екотекстиль» ;
- ✓ здійснити аналіз рівня матеріальних витрат на підприємстві;
- ✓ запропонувати шляхи зниження матеріаломісткості.

Наукова новизна полягає оцінки рівня матеріаломісткості продукції підприємства на підставі факторного аналізу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані і запропоновані у дипломній роботі наукові ідейви, методичні підходи, пропозиції та висновки можуть використовуватися для розв'язання актуальних проблем зниження матеріаломісткості підприємства ПРАТ «Екотекстиль».

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти України з питань регуляторної політики, Державного Комітету статистики України, обласного управління статистики, звітність підприємства ПРАТ «Екотекстиль», а також здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених з питань

теорії і практики економіки підприємства, що висвітлені у літературних джерелах.

Структура і обсяг диплому. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Основний зміст викладено на 81 сторінках комп'ютерного тексту, у тому числі 19 таблиць і 3 рисунка.

ВИСНОВКИ

1. Матеріаломісткість продукції — частка витрат матеріальних ресурсів на виготовлення одиниці продукції у загальних витратах.

Матеріаломісткість продукції визначається відношенням матеріальних затрат до вартості випущеної продукції. Вона показує, скільки матеріальних затрат прийшлося на виробництво продукції.

2. Дослідженням теми матеріаломісткості займалися такі наукові автори: Панченкова Ю. В., Гринько Т. В., А.П. Жовтяк, Ю. В. Пономарьова, І. Є. Давидович, Л. Г. Цимбалюк, М. Г. Грещак.

3. До складу елемента «Матеріальні витрати» включаються витрати на:

- сировина й матеріали (основні та допоміжні), що використовуються при виготовленні продукції, для технологічних цілей і сприяння у виробничому процесі, крім поворотних відходів, вартість яких віднімається;
- купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, що підлягають монтажу або додатковій обробці;
- товари, які використані для виробничо-господарських потреб, тобто без продажу іншим особам;
- тара і тарні матеріали, використані при виробництві продукції, якщо це передбачено технологічним процесом і здійснюється в цеху (на ділянці) до здавання готової продукції на склад;
- паливо та енергія, придбані у сторонніх організацій для технологічних цілей, опалення виробничих приміщень, транспортних робіт, пов'язаних з обслуговуванням виробництва власним транспортом, тощо;
- будівельні матеріали, витрачені на технологічні цілі, утримання та ремонт необоротних активів;
- запасні частини, використані для ремонту основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, малоцінних та швидкозношуваних предметів (далі — МШП);

- МШП, використані у виробничій діяльності підприємства, зокрема інструмент, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спецодяг тощо;

4. Початковою інформацією для контролю дотримання у виробництві норм витрати матеріальних, паливно-енергетичних ресурсів у натуральному вираженні є відомості про виконання норм витрати сировини і матеріалів на одиницю продукції, де виділяється витрата на одиницю продукції по нормі минулого року, чинним нормам і витрата, що фактично склалася, відповідно до номенклатури в натуральному вираженні. Визначають відхилення фактичних витрат від минулого рівня і від умовних норм. У додатку до цієї звітності вказуються причини відхилень фактичних витрат за видами матеріалів від витрат за плановими нормами продукції, що випускається.

5. Можна виділити наступні основні напрямки зниження витрат виробництва в -усіх сферах національної економіки:

- використання досягнень НТП;
- вдосконалення організації виробництва і праці;
- державне регулювання економічних процесів.

Реалізація досягнень НТП полягає в наступному:

- повнішому використанні виробничих потужностей, сировини і матеріалів (скорочення витрат на виробництво продукції за рахунок оптимізації закупається сировини, дотримання режимів економії: економне використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива);

- створенні нових ефективних машин, устаткування, нових технологічних процесів, розвиток мало- і безвідходних, ресурсозберігаючих технологій.

6. Основними складовими непрямой економії матеріальних ресурсів є: заготівля і використання вторинних ресурсів; залучення в господарський оборот понаднормативних і не використовуваних запасів матеріальних цінностей; скорочення витрат при зберіганні матеріальних ресурсів та при їх транспортуванні тощо.

Резерви економії матеріальних ресурсів – це невикористані можливості вивільнення матеріальних ресурсів.

7. Аналіз галузі показав, що Українська легка промисловість сьогодні є потужним багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання. Вона забезпечує приблизно 150 тис. робочих місць. У галузі легкої промисловості функціонує понад 10 тис. підприємств, з них у секторі текстильної промисловості – близько 2,5 тис., у трикотажному секторі з виробництва готового одягу і хутра – близько 6 тис., та у секторі шкіри і шкіряного взуття – близько 1,5 тис. Практично всі підприємства легкої промисловості приватизовані, а ті, що знаходяться у державній власності, становлять менше 1%. Галузь складається з 17 підгалузей, має потужний виробничий потенціал, здатний виробляти широкий спектр товарів широкого вживання і промислового призначення.

8. Повільні темпи розвитку легкої промисловості спричинені рядом факторів. Основні проблеми щодо забезпечення можливостей до прогресивного розвитку вітчизняних виробників галузі залишаються незмінними: неможливість конкурувати із дешевими товарами Китаю та Туреччини (як правило, низької якості); значна частка на споживчому ринку одягу та взуття «секонд-хенд»; неефективність використання систем давальницької сировини; необхідність капітального оновлення виробництва та запровадження новітніх технологій тощо. Великі підприємства поряд з недостатньою завантаженістю потужностей характеризуються незначною гнучкістю, що вимагає перегляду підходів до управління на рівні з підтримкою з боку держави (в т. ч. держзамовлення).

9. Інноваційний розвиток легкої промисловості можна охарактеризувати як несистемний, некомплексний та ситуаційний⁰. Підтримка з боку держави здійснювалася під окремими регіонами, програми, підприємства. Активізація інноваційної діяльності торкнулася окремих підприємств з історично високим рівнем організаційно-технічного потенціалу, динамічним менеджментом, який впроваджував інноваційні технології (технічні, управлінські, технологічні,

ринкові). Інноваційний шлях розвитку переважної більшості підприємств легкої промисловості пов'язаний на сучасному етапі зі значними труднощами, серед основних з них є високий рівень ризику та викликані цим складнощі з пошуком джерел фінансування, особливо при загальному дефіциті фінансових ресурсів. Тому розвиток легкої промисловості можливий за умов вирішення завдань формування інституціональної, організаційної, технологічної структур, здатних об'єднати всі необхідні складові загального процесу зростання нового технологічного укладу, створити умови для підвищення ефективності економіки України.

10. В той час обсяг реалізованої продукції на підприємстві фактично зрос на 1,2% від запланованого, а матеріальні витрати навпаки зменшились на 0,5%. Матеріаловіддача показала збільшення на 1,7%, а матеріаломісткість зменшення на 1,7%.

11. Загальний висновок по діяльності підприємства наступний: виручка від реалізації продукції протягом періоду, що досліджується спочатку зменшується, потім зростає. Загалом за період виручка від реалізації збільшилася на 4% , що у грошовому еквіваленті становить 2994 тис. грн..

Відповідно до зростання виручки зростає показник собівартості. Але його збільшення відбувається за іншою тенденцією. Так у 2016 році зростання собівартості випередило зростання виручки. Але у наступні роки спостерігається відставання темпів приросту собівартості реалізованої продукції у порівнянні з темпами приросту виручки від реалізації. В цілому за період собівартість зросла на 10%

А валовий прибуток значно загальноно знизився, незважаючи на збільшення показнику у 2017 році. В цілому за період валовий прибуток знизився на 13%.

12. У 2017 році у порівнянні з 2015 роком матеріаломісткість продукції підприємства зменшилась на 0,0452 грн/грн. За рахунок зниження матеріальних витрат матеріаломісткість скоротилася на 0,0394 грн/грн.

Внаслідок збільшення обсягів реалізованої продукції у 2017 році на 1043 тис. грн відбулося зменшення матеріаломісткості на 0,0058 грн/грн.

13. У результаті реалізації заходу витрати склали 335 тис. грн., витрати на сировину зменшилися завдяки заходу з 26533 тис. грн. до 24874 тис. грн., в той час матеріальні витрати зменшилися з 39739 тис. грн. до 38080 тис. грн. Термін окупності капітальних вкладень склав 0,2 р. Приріст прибутку за рахунок економії сировини склав 1659,3 тис. грн. та це вплинуло на матеріаломісткість, з 0,4668 вона зменшилась до 0,4473.

14. У результаті реалізації заходу витрати склали 1689,8 тис. грн., брак на виробництві зменшився завдяки заходу з 2971,7 тис. грн. до 1187 тис. грн., в той час матеріальні витрати зменшилися з 39739 тис. грн. до 37954 тис. грн. Термін окупності капітальних вкладень склав 0,95 р. Приріст прибутку за рахунок зниження браку склав 1784,7 тис. грн. та це вплинуло на матеріаломісткість, з 0,4668 вона зменшилась до 0,4452.

15. У результаті реалізації заходу витрати склали 527,2 тис. грн., витрати на електроенергію зменшилися завдяки заходу з 1702 тис. грн. до 1362,2 тис. грн., в той час матеріальні витрати зменшилися з 39739 тис. грн. до 39399 тис. грн. Термін окупності капітальних вкладень складає 1,55 р. Приріст прибутку за рахунок економії електроенергії склав 339,83 тис. грн. та це вплинуло на матеріаломісткість, з 0,4668 вона зменшилась до 0,4628.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічний аналіз: Навч. посібник/ М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов та ін.; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. - вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ - 2003. - 556 с.
2. Грещак М. Г. Управління витратами : навч. метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с.
3. Цимбалюк Л. Г. Формування та управління витратами виробництва / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скригун, Л. І. Антошкіна. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 240 с
4. Давидович І.Є. Управління витратами: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 228 с.
5. Пономаренко, В.С. Управління трудовими потенціалом. Наукове видання / В.С. Пономаренко, В.М. Гриньова, М.М. Салун, М.М. Новикова. – Харків: Вид. ХНЕУ. 2006. – 348 с.
6. Дистанційний курс «Ціноутворення» / Автор: Жовтяк Г. А. // Режим доступу – <http://cdo.kname.edu.ua/course/view.php?id=254>
7. Гринько Т. В. Обґрунтування стратегії зниження витрат підприємства / Т. В. Гринько // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць. – Запоріжжя : ЗДІА, 2013. – С. 131–135.
8. Панченкова Ю. В. Економічна суть витрат основної діяльності промислового підприємства / Ю. В. Панченкова, С. І. Головацька // Галицький економічний вісник. – 2010. – №1(26). – С. 282.
9. Дерій, В. Термін “витрати” та його трактування для потреб обліку і контролю / В.Дерій // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 154 – 160.
10. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз / М. Г. Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2003. – 540 с.

11. Покропивний, С.Ф. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
12. Семенов А. Г. Формування структурно-інвестиційної політики в промисловості: монографія / А. Г. Семенов, Н. І. Демчик; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, КПУ, 2009. – 207 с.
13. Турило, А.М. Уточнення сутності поняття «витрати» і їхньої економічної оцінки на підприємстві [Текст] / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, Н.М. Цуцурук. Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал. – Київ. – 2004. – № 11(41). – С. 85
14. Приймачок О.М. Аналіз ефективності використання виробничих запасів на хлібопекарному підприємстві // Вісник ДонДУЕТ, 2005. – 37 с.
15. Філіп (Попович) Л.В. Економічний зміст і класифікація витрат [Текст] / Л.В. Філіп (Попович) // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 36. – 2011. – С. 206
16. Зверяков М. І. Промислова політика і механізм її реалізації / М. І. Зверяков // Економіка України. - 2016. - № 6. - С. 3-18.
17. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 525 с.
18. Пушкар М. С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
19. Діденко А. Н. Сучасне діловодство: Навч. посібник. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2001. – 384 с.
20. Трубочкіна М.І. Управління витратами підприємства: Учеб. посібник. - М.: Инфра-М, 2007. - 218 с.
21. Економіка підприємства / Під. ред. проф. Горфинкеля В.Я. - М.: ЮНИТИ-ДАНА. - 2008. - 670 с.
22. Лебедев В.Г. Управління витратами на підприємстві: Підручник для вузів /В.Г.Лебедев, Т.Г.Дроздова, В.П.Кустарев; під ред. Г.А. Краюхіна.-5-е вид.- СПб.: Питер, 2012.-592 с.
23. Лапигін Ю.Н. Управління витратами на підприємстві: планування та

прогнозування, аналіз і мінімізація витрат: практичний посібник / Ю.М. Лапигін, Н.Г. Прохорова. - М.: Ексмо, 2007. - 400 с.

24. Міністерство економіки України. Державна підтримка українського експорту. Легка промисловість України (2017 р.)

25. І.О. Максименко, В.І. Бокій Легка промисловість України: Сучасний стан та перспективи розвитку. // Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету, 2009, № 3, Т. 2, с. 77-80.

26. Гаман С.М. Тенденції розвитку легкої промисловості України // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. - 2016. - № 3. - С. 49-55.

27. Герасимчук М. Тенденції розвитку промисловості України на сучасному етапі // Економіка України. – 2002. – № 3.

28. Лабурцева О. Маркетингові дослідження українського ринку текстильних виробів: сучасний стан, проблеми, перспективи // Маркетинг в Україні. -2006.-№6 (40).-С.45-51.

29. П.І. Чулаков Необхідність розробки регіональної державної політики розвитку легкої промисловості. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Ardu/2009_1/doc/2/22.pdf.

30. А.П. Гречан Методологічні основи розвитку легкої промисловості на інноваційних засадах. Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.01 /; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2006. — 31 с.

31. Гречан А. П. Інноваційний розвиток легкої промисловості України. – К.: КНУТД, 2014. – 268 с.

32. Гречан А.П. Проблеми розвитку легкої промисловості України в сучасних умовах господарювання // Теоретичні та прикладні питання економіки. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 5. – С. 100-104.

33. Рішення Колегії Міністерства промислової політики України від 21 жовтня 2008 року N 10/1 «Про затвердження Плану заходів Міністерства промислової політики щодо запобігання негативним явищам, що

позначаються на роботі підприємств промислового комплексу внаслідок впливу кризи, яка виникла на світових фінансових ринках».

34. Бондаренко А.Ф. Розрахунок собівартості продукції рослинництва / А.Ф. Бондаренко // Економіка АПК, 2001. – № 11. – С. 45.

35. Герасимчук В.Г. Економіка та організація виробництва / за ред. В.Г. Герасимчука, А.Е. Розенпленера: підручник. – К.: Знання, 2007. – 678 с.

36. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства / Ю.С. Цал-Цалко: навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с.

37. Ярмоленко В.П. До питання формування собівартості у с/г підприємстві / В.П. Ярмоленко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2001. – № 2. – С. 65.

38. Шегда А.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / Шегда А.В. – К. : Знання 2005. – 431 с.

39. Зверяков М. І. Промислова політика і механізм її реалізації / М. І. Зверяков // Економіка України. - 2016. - № 6. - С. 3-18.

40. Давидович І.Є. Контролінг : навчальний посібник / Давидович І.Є. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.

41. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Швайка Л.А. – Львів : Новий світ-2000, 2003. – 268 с.

42. Москалюка В.Є. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / За заг. ред. В. Є. Москалюка. – К. : КНЕУ, 2005. – 384 с.

43. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. – К. : Каравела, 2003. – 432 с

44. Горемикін В.А. Планування на підприємстві / Горемикін В.А., Бугулов Е.Р., Богомолів А.Ю. - М.: Информ.-іздат. хата. «Філін», 2004. -520 с.

45. Грещак М.Г. Удосконалення планування на промисловому підприємстві / М.Г. Грещак, Л.В. Мінін, Н.Г. Белік, П.Д. Гончарук. - К.: Техніка, 1998. - 184 с.

46. Пивоваров К.В. Планування на підприємстві: навч. допомога. / Пивоваров К.В. - М.: Іздат.-торгова корпорація «Дашков і Ко», 2004. - 232с.

47. Палтеровіч Д.М. Планування потреби в обладнанні / Д.М.

Палтеровіч. - М.: Економіка, 1972. - 224 с.

48. Податковий кодекс України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/275-17>.

49. Вовк Ю. Вплив факторів ресурсоемності продукції на ефективність виробництва в машинобудівній галузі / Ю. Вовк, О. Погайдак // Збірник тез XV наукової конференції ТНТУ ім. Івана Пулюя, 14-15 грудня 2011 року, Тернопіль: ТНТУ, 2011. – С. 215.

50. Экономические проблемы черной металлургии Украины / С. С. Аптекарь [и др.] ; общ. ред. С. С. Аптекарь, А. И. Амоша; Донецкий гос. ун-т экономики и торговли им. М. Туган-Барановского, НАН Украины, Институт экономики промышленности. – Донецк : ДонГУЭТ, 2005. – 384 с.

51. Экономика ресурсосбережения / под ред. А. М. Невелева. – К.: Наук. думка, 1989. – 248 с.

52. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження / С. В. Мочерний. – Львів: Світ, 2001. – 415 с.

53. Балашова Р. І. Оцінка ефективності діяльності підприємств нових форм господарювання на основі показників ресурсозбереження : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 [Електронний ресурс] / Р. І. Балашова; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. - Донецьк, 1999. – 24 с.

54. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір No. 37883 від 11.04.2011 - Ресурсономіка – новітня наука в системі виживання людства. Автор: Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Стойко І. І., Вовк І. П., Вовк Ю. Я.

55. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяків. – К. : Міжнародна економічна фундація, 2000. – 703 с.

56. Гетьманський В. О. Економічна природа та теоретична сутність ефективності функціонування підприємства [Електронний ресурс] / В. О. Гетьманський – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/19_13/100_Getmanski_19_13.pdf.

57. Подольчак Н. Ю. Поняття та види ефективності систем менеджменту машинобудівних підприємств. [Електронний ресурс] / Н. Ю. Подольчак. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/487>.

58. Наконечний С. І. Математичне програмування : навч. посіб. / С. І. Наконечний, С. С. Савіна. – К. : КНЕУ, 2003. — 452 с.
59. Вентцель Е. С. Дослідження операцій. - М.: Сов. радіо, 1972. - 552 с.
60. Вентцель Е. С. Елементи динамічного програмування. - М.: Наука, 1964. -176 с.
61. Зайченко Ю. П. Дослідження операцій: підручник. - 4-те вид., Перероб. и доп. - К., 2000. - 688 с.
62. Кузнецов Ю. М. Математичне програмування / Ю. М. Кузнецов, В. І. Кузубов, А. Б.Волощенко. - М.: Вища. школа, 1980. - 300 с.